

In perioada dinaintea izbucnirii celui de-al doilea razboi mondial, Romania, a ramas fidela aliantelor coordonate de anglo-francezi, initiand actiuni multiple menite sa preintampine, pe plan general dar mai ales pe plan local, extinderea agresiunii. In aceasta privinta sunt cunoscute tentativele intreprinse pentru fortificarea *Micii Intelegeri* si a *Intelegerii Balcanice*, de altfel si pentru sprijinirea eforturilor franco-britanice in perioada martie-august 1939; demersurile lui Viorel Virgil Tilea, in martie 1939, la Londra, care au deschis calea negocierilor anglo-franco-sovietice si care, daca nu ar fi esuat in august 1939, cu siguranta ar fi oprit atacul Germaniei asupra Poloniei din 1 septembrie 1939 si implicit, declansarea marii conflagratii. Din nefericire dupa esuarea acestor evenimente, posibilitatile de actiune a Romaniei sa redus brusc, considerabil.

Romania nu a fost implicata in nici un fel in evolutia evenimentelor din vara anului 1939 spre declansarea ostilitatilor, dimpotriva, intrevazand pericolele viitoare, guvernul Armand Calinescu, a optat pentru o conduita care sa preintampine complicatiile eventuale. Astfel in preajma lui 1 septembrie 1939 Bucurestii au ofertat Ungariei semnarea unui pact de neagresiune, iar la 27 august ministrul roman de externe, Grigore Gafencu, a informat pe ministrul german in Romania, Wilhelm Fabricius, ca in conflictul iminent dintre Germania si Polonia, tara noastra isi va pastra neutralitatea.

Dupa atacarea Poloniei si intervenirea starii de razboi intre Reichul nazist si puterile occidentale, la 3 septembrie 1939 guvernul de la Bucuresti a decis adoptarea unei atitudini pasnice fata de toate statele.

Astfel la 6 septembrie 1939, Consiliul de Coroana, prezidat de Regele Carol al II-lea, intrunit la Palatul Cotroceni din Bucuresti, a hotarat, in unanimitate, „actiunea diplomatica si masurile militare pentru apararea fruntariilor”, deasemenea „observarea stricta a regulilor neutralitatii stabilite prin conventiile internationale fata de beligerantii din actualul conflict”. Unii dintre participantii acelei intruniri au optat pentru o neutralitate absoluta, insa majoritatea au opinat pentru o abtinere de la ostilitati, cu gandul ca, la momentul potrivit, Romania oricum va fi implicata in conflict dar obligatoriu de partea aliatilor si impotriva statelor fasciste.

Chiar din primele zile ale conflagratiei mondiale, politica Romaniei s-a remarcat prin atitudinea adoptata fata de Polonia. Preocupat de o posibila transgresare a granitei polono-romane de catre Wehrmachtul nazist, la 11 septembrie 1939, Statul Major roman a mobilizat in partea de nord a tarii „Gruparea de armate Est” a generalului C. Motas. Guvernul roman a

facut tot posibilul, in luna septembrie 1939, pentru a inlesni operatiunile de rezistenta ale statului aliat si vecin de la nord.

Neutralitatea Romaniei sa dovedit a fi favorabila aliatilor anglo-francezi si victimelor agresiunii fasciste, guvernul de la Bucuresti dandusi acordul de principiu pentru tranzitul de materiale de razboi, destinate Poloniei, pe teritoriul Romaniei; acordul nu a fost materializat, pe de o parte din cauza blitz-kriegului practicat acum, pentru prima oara, de Wehrmacht; pe de alta parte, din cauza intrarii trupelor sovietice in jumatatea de rasarit a Poloniei, la 18 septembrie 1939. In schimb Romania si-a deschis granita pentru a primi un numar de 49.547 refugiati din care 23.638 fiind militari. Printre refugiati aflanduse si membrii fostului guvern, inclusiv presedintele Poloniei Ignacy Moscicki, comandantul suprem al armatei poloneze, maresalul Edward Ridz-Smigly si ministrul de externe Iosef Beck, fiind gazduiti de tara noastra peste trei luni. De asemenea guvernul roman a facilitat tranzitul spre Anglia, prin portul Constanta, a tezaurului statului polonez, continand 82,4 tone de aur in 1.261 de lazi, iar alte 51 casete cu aur si valori au fost pastrate la Banca Nationala a Romaniei. Dupa o dezarmare si internare proforma, trupele militare poloneze au parasit Romania pentru a forma in Anglia noi unitati de lupta.

Autoritatile de la Berlin si Moscova si-au exprimat, nu doar o singura data in septembrie 1939, nemulțumirea lor fata de atitudinea oficialitatilor romanesti in sustinerea cauzei Poloniei luptatoare. Nemulțumiri s-au manifestat si pe plan intern, legionarii, condusi de Horia Sima, ajuns, in conditii dubioase, succesorul lui Corneliu Zelea Codreanu, au fost incurajati de succesele Reichului in Polonia. Legionarii, din prigoniti ai guvernelor desemnate de Carol al II-le, au devenit prigonitori, situatie in care adversarii lor politici au devenit tinte ale razbunarilor, inclusiv prin asasinare. La 21 septembrie 1939 in centrul Bucurestilor, a fost asasinat Armand Calinescu, ca urmare a implicarii acestuia, fie ca ministru de interne ori ca premier, in toate actiunile impotriva Miscarii Legionare.

Dupa un guvern interimar prezidat de Gheorghe Argeseanu (21-28 septembrie 1939), se formeaza un cabinet condus de Constantin Argetoianu (28 septembrie - 23 noiembrie 1939) cu aproape aceiasi titulari ca in guvernul Armand Calinescu. Regele Carol al II-lea numeste apoi prim ministru pe Gheorghe Tatarescu, socotit mai potrivit a pune in practica hotararile suveranului si politica externa orientata spre Franta si Anglia.

La fel ca in perioada neutralitatii (1914-1916) din cursul precedentului razboi mondial, Romania a dus o politica activa si a initiat multiple actiuni politico-diplomatice pentru

meninerea *statu-quo*-ului teritorial, pentru restabilirea pacii europene, pentru evitarea extinderii agresiunii in sud-estul Europei si in caz de nevoie pentru respingerea in comun de catre statele din aceasta zona, a actelor de agresiune.

In acest context, guvernele de la Bucuresti au tins in perioada 1939-1940 spre imbunatatirea raporturilor cu tarile vecine, fie pe calea incheierii unor pacte de neagresiune cu (U.R.S.S., Ungaria), fie in cadrul unei aliante defensive mai largi precum *Blocul neutrilor*, conceput ca o superintarire a *Intelegerii Balcanice*.

Odata cu declansarea ostilitatilor, la 1 septembrie 1939, a fost cauzata avansarea proiectului *Blocului Neutrilor*. Primele actiuni concrete a Bucurestilor spre faurirea *Blocului Neutrilor* s-au produs la data de 5 septembrie, cand Grigore Gafencu i-a instruit pe ambasadorii Romaniei de la Ankara, Belgrad, Atena, sa dea informatii despre pozitia adoptata de Romania si despre demersurile ce se vor face pentru infaptuirea *Blocului Neutrilor*. In ultima decada a lunii septembrie 1939, demersurile diplomatiei romane pentru precizarea unei atitudini comune a statelor *Intelegerii Balcanice* s-au intrerupt. In acest timp la Ministerul Afacerilor Straine roman s-a elaborat proiectul de constituire a *Blocului Neutrilor*, fiind finalizat la 28 septembrie 1939.

Propunerea romana din 28 septembrie 1939 cuprindea sase prevederi detaliate in documentul original:

1. Neutralitatea desavarsita in cadrul actualului conflict.
2. Neagresiune intre statele membre ale blocului. Obligatiunile de asistenta mutuala stipulate intre unele state facand parte din bloc ramanand in vigoare si intra in vigoare in caz de agresiune.
3. In cazul unei agresiuni impotriva unuia dintre statele facand parte din *Blocul Neutrilor*, celelalte vor pastra cel putin o neutralitate binevoitoare fata de statul atacat.
4. Deciziunile luate de acord in vederea normalizarii masurilor militare luate la frontierele comune.
5. Stabilirea unui contact direct intre ministrii Afacerilor Straine ai statelor facand parte din *Blocul Neutrilor*. Schimb de informatii politice si economice intre guverne.
6. Adoptarea unor masuri de ordin economic in baza comunitatii de interese.

Astfel la 30 octombrie 1939, proiectul unui asemenea *Bloc*, întocmit de Grigore Gafencu și guvernul de la București, a fost difuzat țarilor membre ale *Intelegerii*, vizând, într-o primă fază, precizarea unei atitudini comune a României, Iugoslaviei, Greciei și Turciei, succedată de o posibilă colaborare a Ungariei, Bulgariei și Italiei. Pentru început proiectul a fost susținut de către statele *Intelegerii Balcanice* chiar și de Marea Britanie și Franța dar planul constituirii *Blocului neutrilor* va sfârși prin a eșua.

Prin enumerarea propunerilor, pe care guvernul român înțelegea să stea la baza *Blocului Neutrilor*, se înțelege că alianța proiectată avea un caracter defensiv, principala ei menire era de a face față unei agresiuni externe, situație în care statele membre nici nu erau măcar obligate să intervină, ci să pastreze o neutralitate binevoitoare. De asemenea, propunerea română, vizând întărirea relațiilor de ordin economic și militar între statele aliate, accentul punându-se pe intensificarea contactelor politice.

Faptele care au dus la prăbușirea proiectului *Blocului Neutrilor* sunt următoarele:

1. Abandonarea *Blocului Neutrilor* s-a produs ca urmare a rivalității și disputelor teritoriale dintre statele din sud-estul Europei.
2. Eșecul *Blocului* a survenit ca urmare a politicii de revizuire a frontierelor.
3. Refuzul Bulgariei și, în deosebi, al Ungariei, de a consimți la o apropiere cu unele dintre statele membre ale *Intelegerii Balcanice*.
4. Opoziția Italiei și Germaniei, a Marilor Puteri europene, față de proiectul *Blocului*.

Opoziția Marilor Puteri europene față de proiectul *Blocului Neutrilor* a fost decisivă pentru nereușita inițiativei României de la sfârșitul anului 1939.

După eșecul *Blocului Neutrilor*, România, sfătuită de Puterile Occidentale, a fost determinată să se orienteze către întărirea *Alianței Balcanice*. Între 2 și 4 februarie 1940, România și partenerii din *Intelegerea Balcanică* s-au întrunit, la Belgrad, în a VIII-a sesiune extraordinară, fapt ce a dus la aprofundarea raporturilor dintre statele *Intelegerii Balcanice*, hotărâte să-și apere dreptul la libertate la unitate și la teritoriul național.

Desfășurarea războiului din 1939-1945, în comparație cu cel din 1914-1918, au depins mai mult de factorul petrol. Evoluția operațiunilor militare și demersurile politico-diplomatice, politica economică a statelor beligerante, grija deosebită a statelor pentru

pastrarea, exploatarea si cucerirea principalelor resurse petroliere, a fost categorica. Rolul Romaniei ca tara posesoare de petrol, ca subiect, dar si ca obiect a fost indiscutabil. In acea perioada Romania detinea 2,2 % din productia mondiala de titei brut, clasanduse pe locul al VI-lea in lume dupa S.U.A, U.R.S.S, Venezuela, Iran-Bahrein si Indiile Olandeze si pe locul al II-lea din Europa. Problema petrolului romanesc, in marile decizii militare si politico-diplomatice ale taberelor care s-au infruntat pe campurile de lupta, a avut un rol important.

Izbucnirea razboiului, in septembrie 1939, a deschis problema petrolului atat in randul beligerantilor cat si a nebeligerantilor. Industria petrolului devenise un element vital pentru mijloacele folosite de razboiul modern

Inca din primul an al conflictului, Germania, in afara de resursele proprii de titei si ale tarilor ocupate, s-a orientat catre Romania. Pentru Marea Britanie si Franta chestiunea petrolului a imbratisat coordonate diferite, acestea adoptand planuri de preintampinare a aprovizionarii Germaniei cu resurse din U.R.S.S. S sau din Romania.

In primele luni ale razboiului *War Cabinetul*-ul din Londra, a avut in speciala atentie problema petrolului romanesc, care a fost abordata si solutionata in conexiune cu blocada economica, in scopul sufocarii Reichului nazist.

Dupa declansarea celui de-al II-lea rzboi mondial, Bucurestii s-au vazut asaltati pe cele mai diverse cai pe teme problemei petrolului. La 11-12 septembrie 1939 primul ministru Armand Calinescu s-a intalnit cu reprezentantii oficiali ai Angliei si Frantei. La 18 septembrie 1939, Calinescu l-a primit pe Wilhelm Fabricius, ministrul german la Bucuresti. Dupa asasinarea primului ministru, discutiile cu reprezentantii Marilor Puteri au continuat, la 3 noiembrie 1939, Grigore Gafencu a abordat cu ministrii aliati chestiunea distrugerii industriei petroliere. Pe de alta parte, Berlinul a intervenit adesea la Bucuresti, solicitand asigurarea livrarilor de petrol catre Reich in functie de necesitatile razboiului.

Sfarsitul anului a marcat pentru Germania importante succese in legatura cu asigurarea prin intelegeri a importului petrolier din Romania, concretizate in acordul economic incheiat cu Germania in 29 septembrie 1939, interpretate de Berlin ca o noua dezvoltare a intelegerii din 23 martie 1939.

Marea Britanie si Franta au intervenit spre a limita sau chiar stopa , livrarile de produse petroliere catre Germania. Ofensiva aliatilor a avut in cele din urma rezultate pozitive,

inregistrandu-se scaderi ale furnizarii de petrol catre Reich, fapt care a dus la alarmarea Ministerului Economiei din Berlin.

Experienta primului razboi mondial a determinat guvernele de la Bucuresti sa fie prevazatoare in privinta propunerilor anglo-franceze de a distruge zona petrolifera, de cealalta parte, Germania era interesata sa previna un astfel de deznodamant, pentru aceasta, planificand chiar ocuparea tarii noastre.

La 27 mai 1940 s-a semnat la Bucuresti un acord petrolier definitiv, cunoscut si sub numele de *Pactul armament-petrol*, prin care exporturile de titei erau destinate cu prioritate catre cel de-al III-lea Reich in schimbul armamentului si echipamentului de razboi. A doua zi premierul Gheorghe Tatarescu avea sa comunice lui Wilhelm Fabricius, ca Romania isi propunea sa largeasca pe viitor colaborarea „*prieteneasca*” cu Reichul nazist. Astfel la 28 mai 1940, in cadrul unei audiente largite acordate de Carol al II-lea principalilor membri ai Consiliului de Ministri, s-a discutat si s-a recomandat abandonarea orientarii externe de pana atunci a Romaniei si promovarea, in continuare, a unei politici de „*adaptare a realitatii*”, adica de orientare spre Germania in primul rand.

Discutiile de la 28 mai 1940 au dus, in mod practic, la *abandonarea neutralitatii Romaniei*.

Dupa renuntarea la neutralitate Romania a promovat o politica de apropiere fata de Germania, si care vazavi de ostilitatile in plina evolutie pe continentul european, s-a tradus *de jure* si *de facto* intr-un *statut de nonbelligeranta*, inaugurat la 28 mai 1940 si prelungit pana al 22 iunie 1941.

La 21 iunie 1940, in ajunul capitularii Frantei, ministrul Fabricius a primit din partea guvernului Tatarescu textul unei declaratii ce reconfirma asigurarile din mai 1940, si anume ca Bucurestii erau „sa intareasca si sa largeasca colaborarea” cu Berlinul, colaborare impusa de „conditiile geopolitice ale Romaniei” si de „noua ordine europeana”.

Neutralitatea Romaniei a fost in esenta *pro-aliata* iar nonbelligeranta s-a accentuat treptat prin nuantele sale *pro-axiste*, consumandu-se, la 22 iunie 1941, prin intrarea Romaniei in cel de-al doilea razboi mondial de partea statelor Axei.

Bibliografie

Stefan Lache, *Romania in relatiile internationale 1939-2006*, Editura Fundatiei *Romania de Maine*, Bucuresti, 2007.

Gheorghe Buzatu, *Romania si Marile Puteri 1939-1947*, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 2003.

Dinu C. Giurescu, *Romania in al doilea razboi mondial (1939-1945)*, Editura All, Bucuresti, 1999.

Gheorghe Buzatu, *Romania si razboiul mondial din 1939-1945*, Centrul de Istorie si Civilizatie Europeana, Iasi, 1995.

Gheorghe Buzatu, *Din istoria secreta a celui de-al doilea razboi mondial*, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1988.

Istoria Romanilor vol. VIII, Romania Intregita (1918-1940), Editura Enciclopedica, Bucuresti, 2003.